

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Панасенко Елліни Анатоліївни
на дисертацію Шинкар Тетяни Юріївни
«Організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільних навчальних
зкладах (20 – 30-ті роки ХХ століття)», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність роботи. Дисертаційне дослідження Т. Ю. Шинкар висвітлює актуальну для сучасної історіографічної й історико-педагогічної науки проблему, яка до цього часу досліджувалася фрагментарно (особливо в історіографічному контексті) і потребує виважених теоретичних і методичних узагальнень.

У контексті трансформацій, які відбуваються в сучасній системі дошкільної освіти в Україні, наріжним каменем є питання функціонування методичної служби. Історичний досвід й аналітичні дослідження ретроспективного напрямку покликані забезпечити перебіг освітніх процесів від помилок, а відтак спрацювати на якість. У дисертації Т. Ю. Шинкар справедливо зазначила, що проблема організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах (20 – 30-ті рр. ХХ ст.) залишається малодослідженою, а її актуальність зумовлена відсутністю науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо динаміки розвитку і стратегій задля пошуку нових орієнтирів стосовно досліджуваного феномену.

Отже, можемо зробити аргументований висновок, що у такому контексті дисертаційне дослідження, виконане Т. Ю. Шинкар, є безперечно актуальним і своєчасним.

Дисертацію виконано відповідно до плану наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка як складник науково-дослідної теми кафедри дошкільної освіти «Нова стратегія підготовки педагога дошкільної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0116U002963). Тему затверджено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 5 від 16.01.2014 р.) та

скоординовано бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 25.03.2014 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Структура дисертаційного дослідження логічна, побудована за проблемним підходом, дозволяє повністю виконати завдання дослідження і різнобічно проаналізувати проблему. У дисертації Т. Ю. Шинкар виважено сформульовано науковий апарат, визначено наукову новизну, практичне значення роботи. Обґрунтованою й логічною є структура дисертації, презентована вступом, трьома розділами, висновками, списком використаних джерел, додатками, що за змістом, логікою і стилем викладу матеріалу відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Зміст кожного розділу підпорядковано меті й завданням дослідження.

Дослідження побудоване на солідній джерельній базі (303 найменування, із них 30 – архівних джерел), яку авторка доцільно систематизувала і класифікувала, скориставшись науково коректними критеріями, виділивши при цьому чотири групи джерел: 1) джерела нормативно-правового характеру; 2) педагогічна преса; 3) дидактичні джерела – методичні листи, методичні рекомендації, програми для дошкільних закладів тощо; 4) інтерпретаційні джерела. Вивчення такого значного масиву історико-педагогічних джерел дало Т. Ю. Шинкар підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків, що засвідчили достатню методологічну культуру дисертантки і дозволили авторці реалізувати цілий комплекс історичних, історико-педагогічних методів дослідження: загальнонаукові – історико-педагогічний аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, систематизація, моделювання; конкретно-наукові – історико-генетичний; конструктивно-генетичний; проблемно-хронологічний; хронологічно-системний; конкретно-історичний; історико-ретроспективний.

Заслуговує на увагу здійснений авторкою історіографічний аналіз

проблеми дослідження, включно з класифікованою джерельною базою – педагогічною історіографією, науковим доробком видатних істориків освіти, методологією історії педагогіки.

Висновки до розділів та загальні висновки з дослідження виважені, цілісні, комплексно й концентровано виявляють авторську позицію й високий рівень узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу.

На підставі зазначеного вище, можемо зробити виважений висновок про те, що дисертаційне дослідження Т. Ю. Шинкар характеризується виваженою й логічно побудованою структурою, що охоплює чітко сформульовану мету, окреслені географічні і часові межі, коло дослідницьких завдань. А їх розв'язання завдяки логічному і структурованому викладу змісту роботи відображає досягнення поставленої мети.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертація Т. Ю. Шинкар є комплексним теоретико-методичним дослідженням, у якому вперше на основі історико-педагогічного аналізу наукової літератури та архівних джерел цілісно й системно розкрито генезу організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України у 20 – 30-ті рр. ХХ ст.; з'ясовано передумови розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (суспільно-політичні, соціально-економічні; педагогічні); на основі визначених критеріїв (освітня політика держави щодо розвитку суспільного дошкільного виховання, соціально-економічні умови розвитку суспільства, нормативно-правова база організації та функціонування дошкільних навчальних закладів, програмно-методичне забезпечення системи суспільного дошкільного виховання) розроблено періодизацію розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті рр. ХХ ст.): I етап – пошуковий (1920 – 1923); II етап – новаційний (1924 – 1929); III етап – системоутворювальний (1930 – 1938).

Заслуговує на позитивну оцінку здійснений дисертанткою аналіз та

уточнення базових понять дослідження: «методична робота в дошкільних навчальних закладах», «організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільних навчальних закладах».

Т. Ю. Шинкар до наукового обігу ввела маловідомі архівні джерела (30 позицій), історико-педагогічну літературу, не відомі раніше історичні факти, пов'язані з історією розвитку методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України у 20 – 30-ті рр. ХХ ст.

Заслуговує на увагу і позитивну оцінку авторський підхід, що є новим у сучасному полі історико-педагогічної науки, і водночас, відповідає загальноєвропейському підходу до екстраполяції минулого педагогічного досвіду на сучасну практику через визначення, у контексті рецензованої роботи, напрямів удосконалення методичної роботи в сучасних закладах дошкільної освіти України.

Таким чином, аналіз змісту дисертації й автореферату засвідчує, що Т.Ю. Шинкар вдалося ґрунтовно представити організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільних навчальних закладах (20 – 30-ті роки ХХ століття) у їх історико-педагогічній ретроспективі.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дослідження системно організоване: чітко окреслено його мету, завдання, об'єкт і предмет, забезпечено відповідність завдань та висновків, які логічно характеризують зміст основного тексту дисертації.

У першому розділі – «Організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільних навчальних закладах як історико-педагогічна проблема» – висвітлено історіографію та джерельну базу з теми дослідження, передумови розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України; уточнено понятійно-категоріальний апарат дисертаційної роботи. На особливу увагу заслуговує визначене автором поняття «організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільному навчальному закладі» як сукупність взаємозумовлених і взаємозалежних теоретичних, практичних та нормативних положень, що визначають мету,

принципи, завдання, зміст, методи, засоби, форми здійснення методичної роботи в дошкільних навчальних закладах. На основі ретельного аналізу історико-педагогічних джерел та вивчення особливостей суспільного дошкільного виховання початку ХХ ст. у роботі визначено передумови розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України у 20 – 30-ті рр. ХХ ст., серед яких: суспільно-політичні, соціально-економічні, педагогічні.

Подальше вивчення матеріалів дисертаційного дослідження дозволяє констатувати, що у другому розділі «Теоретичні аспекти методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті рр. ХХ ст.)» на підставі визначених критеріїв (освітня політика держави щодо розвитку суспільного дошкільного виховання, соціально-економічні умови розвитку суспільства, нормативно-правова база організації та функціонування дошкільних навчальних закладів, програмно-методичне забезпечення системи суспільного дошкільного виховання) розроблено періодизацію розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті рр. ХХ ст.): I етап – пошуковий (1920 – 1923), II етап – новаційний (1924 – 1929), III етап – системоутворювальний (1930 – 1938). Визначені тенденції розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах зумовлюють висновок про аналітичні здібності здобувачки, яка коректно, але переконливо характеризувала позитивні і негативні тенденції, притаманні кожному виокремленому етапу.

Вивчення та аналіз матеріалів третього розділу «Досвід реалізації змісту і форм організації методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України» дозволили простежити логіку впровадження змісту і форм організації методичної роботи у практику дошкільних навчальних закладів України у 20 – 30-х рр. ХХ ст. відповідно до розробленої періодизації: на I етапі – налагодження організації методичної роботи в дошкільних навчальних закладах в умовах спроб і помилок; на II етапі – імplementація

планування та обліку роботи, як перша спроба моніторингу якості освіти; на III етапі – визначення завдань методичної роботи в дошкільних навчальних закладах. Автором акцентовано увагу на притаманній досліджуваному періоду особливості – декларативному характері методичної роботи. З'ясовано, що зусилля спрямовувались однобічно на чітку реалізацію вимог програми, у результаті чого вихователі не виявляли гнучкості при організації освітнього процесу, а керувалася інструкціями.

Варто відмітити визначений на основі порівняльного аналізу форм методичної роботи в дошкільних навчальних закладах 20 – 30-х рр. XX ст. та на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти широкий спектр інваріантних форм методичної роботи: методичні об'єднання, методичні ради в закладах, консультації, екскурсії, виставки, курси підвищення кваліфікації, обмін досвідом через педагогічну пресу, семінари, колективні перегляди форм освітнього процесу, робота творчих груп, наставництво, методичний інструктаж, самоосвіта та ін. Ці форми визначені як базові для організації методичної роботи в сучасних закладах дошкільної освіти, що прослідковується у змісті підрозділу 3.2.

Визначені у третьому розділі основні напрями вдосконалення методичної роботи сучасних закладів дошкільної освіти (контрольно-аналітична діяльність; методична підтримка; методичне забезпечення освітнього процесу закладу дошкільної освіти; підвищення кваліфікації педагогічних працівників; інноваційна діяльність) дають підстави відзначити реалізацію мети дослідження: екстраполяцію досвіду організації методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті рр. XX ст.) на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні.

Отже, найбільш суттєвими результатами дисертаційного дослідження, особисто одержаними дисертантом, можна вважати:

1. Ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми дослідження, в тому числі з'ясування передумови розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах

України.

2. Обґрунтування генези організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті роки ХХ століття).

3. З'ясування особливостей історичного часу в інтерпретаціях українських педагогів та розроблення періодизації розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України 20 – 30-ті роки ХХ століття.

4. Визначення пріоритетних напрямів удосконалення методичної роботи в сучасних закладах дошкільної освіти в Україні.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Результати дослідження Т. Ю. Шинкар викладено у 18 публікаціях (14 одноосібних публікацій, 4 у співавторстві). З них: 7 статей у вітчизняних і 4 статті в зарубіжних наукових фахових виданнях; 6 статей опубліковано в збірниках матеріалів конференцій; 1 стаття в збірнику, який індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus.

На основі аналізу змісту публікацій Т. Ю. Шинкар можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Попри значущість отриманих Т. Ю. Шинкар методологічних, теоретичних і практичних дослідницьких результатів, мусимо висловити деякі зауваження і побажання до дисертаційного дослідження, які носять переважно рекомендаційний або ж дискусійний характер, але можуть посприяти подальшим дослідженням у цій галузі, а саме:

1. У підрозділі 1.1. визначені чотири групи матеріалів джерельної бази: джерела нормативно-правового характеру, педагогічна преса, дидактичні джерела та інтерпретаційні джерела. Уважаємо за доцільне створення логічно-структурної схеми, яка б унаочнила окреслені групи матеріалів та критерії їх групування і тим самим підкреслила здобуток автора, що полягає у дослідженні проблеми розвитку організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України 20 – 30-х рр. ХХ ст. як цілісного явища.

2. Потребує аналітичного роз'яснення представлене на с. 65 твердження про те, що в «Проекті організації дошкільного підвідділу» (1919 р.) визначені певні обов'язки сучасного вихователя-методиста, оскільки сприймається неоднозначно й породжує запитання стосовно конкретизації цих обов'язків.

3. У викладі матеріалів другого розділу на с. 85 зазначено, що дефініція «методична робота» вживалася лише у назвах інструкційних листів, рекомендаціях, положеннях, виданих НКО УСРР. Проте, у тексті відсутнє тлумачення цього поняття у вищеназваних документах.

4. Не можемо погодитися із використанням автором у якості назви другого етапу формування організаційно-змістових засад методичної роботи в дошкільних закладах України (1924 – 1929) терміну «новаційний» (с. 92), оскільки вважаємо, що така назва не віддзеркалює своєрідності характеристики процесів, притаманних окресленому періоду.

5. У третьому розділі, на сс. 195-196 розглядається поняття «імідж вихователя-методиста». У контексті викладу історичних фактів у тексті дисертації не прослідковується генеза цього поняття у досліджуваній період.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

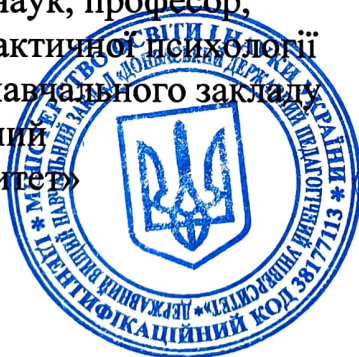
Зазначимо, що висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Дисертація Шинкар Тетяни Юріївни «Організаційно-змістові засади методичної роботи в

дошкільних навчальних закладах (20 – 30-ті роки ХХ століття)», подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, є самостійною завершеною роботою, що узагальнює виконане авторкою наукове дослідження, на підставі якого сформульовано та обґрунтовано низку важливих для педагогічної царини теоретичних положень й практичних рекомендацій.

Актуальність, новизна, теоретична й практична значущість дисертаційної роботи засвідчує, що вона відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Шинкар Тетяна Юріївна – заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної психології
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

Е. А. Панасенко

Підпис зав. кафедрою практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Е.А.Панасенко, доктора педагогічних наук, професора засвідчую

Нач. відділу кадрів

Є.С. Сілін